BOSHLANG'ICH SINF O‘QUVCHILARINI RASM ASOSIDA IJODIY MATN TUZISHGA O‘RGATISH

Imomxo‘jayeva Ma'rifat Rahimjon qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi
O‘ktamova Shaxina O‘tkir qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu yozilgan tizesda boshlang‘ich sinf o‘quvchisiga berilgan rasmlar asosida mashq va topshiriqlardan foydalanish samaradorligi yoritilgan, metodist olimlarning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqini o‘stirish, so‘z boyligini oshirish, o‘quv fanini o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqini rag‘batlantirish, mantiqiy va ijodiy tafakkurini o‘sitirishda mashq va topshiriqlardan foydalanish bo‘yicha olib borgan tadqiqotlari tahlil qilingan va subyektiv munosabat bildirilgan.

Kalit so‘z: Matn, rasm, boshlang‘ich sinf, o‘quvchilar, dastur ,kreativlik, qobiliyat, integratsiya.

Abstract: The use of exercises and tasks based on pictures given to elementary school students is highlighted in the given texts, study of the speech of students of the first grade by Methodist scientists, checking of vocabulary, study of educational science The analysis of the progress of sending from exercises and tasks in the establishment of logical and creative thinking, and the subjective attitude of the student was analyzed.

Keywords: Text, picture, primary class, students, program, creativity, ability, integration.

So‘nggi yillarda yurtimizda ta'lim sohasida ko‘plab yangiliklar va o‘zgarishlar bo‘lmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.04.2019-yildagi PF-5712-son farmoniga ko‘ra O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash ilgari surilgan. Boshlang‘ich sinf darsliklari hozirda ko‘plab davlatlarning darsliklari bilan sinov muddatini o‘tamoqda. Misol tariqasida Finlandiya tizimi asosida yaratilgan darsliklar haqida so‘z olib borar ekanmiz, bu darslik o‘quvchilarning qiziqishlariga mos ravishda ishlab chiqilgan. Fanlarning o‘zaro integratsiyalashganligi o‘quvchilarning salohiyatini yanada oshiradi. Darsliklarda ijodiy vazifalar va muammolarni hal qilish topshiriqlari ham mavjud.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini rasm asosida ijodiy matn tuzishga o‘rgatish – bolalar fikrini rivojlantirish va tasavvurini boyitishda juda samarali usuldir. Mana bu jarayonni samarali tashkil qilish uchun ba’zi maslahatlar:

1. Sodda va tushunarli rasmlardan boshlang: Kichik yoshdagi o‘quvchilar uchun murakkab rasmlar o‘rniga sodda, aniq va o‘zlariga tanish bo‘lgan obyektlar tasvirlangan rasmlar tanlang. Masalan, tabiat manzarasi, maktabdagi holatlar yoki hayvonlar.

2. Rasmni diqqat bilan kuzatishni o‘rgating: O‘quvchilardan rasmni diqqat bilan kuzatishni so‘rang va uni kichik qismlarga ajratib tahlil qilishga yo‘naltiring. Ulardan rasmda nimalar borligini, qanday harakatlar ko‘rsatilganini va qanday ranglar ishlatilganini aytib berishni so‘rang.

3. Savollar berish orqali ijodni rivojlantirish: Rasm haqida turli savollar bering. Masalan:

Bu rasmda nima bo‘lyapti?

Rasmda qanday holat tasvirlangan?

Qahramonlar qanday kayfiyatda, ular nima qilishyapti?

Nima deb o‘ylaysiz, bu voqea qayerda sodir bo‘lyapti?

Qahramonlar keyin nima qilishi mumkin?

4. Tasavvurga yo‘naltiring: Rasm asosida o‘quvchilardan qisqa hikoya tuzishni so‘rang. Ularni qahramonlarning his-tuyg‘ularini, kelajakdagi harakatlarini va voqealarning davomiyligini tasavvur qilishga yo‘naltiring.

5. Yordam beruvchi iboralar bering: Boshlang‘ich o‘quvchilar uchun boshlanishi yoki rivoji qiyin kechishi mumkin, shuning uchun ularga oson iboralar yoki boshlanish shakllarini taklif qiling. Masalan, "Bir kuni...", "Ertalab...", "Birdaniga...".

6. Ko‘rgazmali ijodiy ishlarga e’tibor qarating: Har bir o‘quvchining ijodiy ishini ko‘rib, ularning fikrlarini baham ko‘rishlariga imkon bering. Bu ularda o‘z ishlariga ishonch hissini uyg‘otadi va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

7. Mavzuga mos leksikani boyitish: Rasmda uchraydigan obyekt va harakatlar bo‘yicha yangi so‘z va iboralarni o‘rgatib, matnni boyitishda yordam bering. Bu kelgusida mustaqil ijodiy ishlar yozish uchun foydali bo‘ladi.

Bu usullar orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida rasm asosida ijodiy matn tuzish ko‘nikmasini samarali shakllantirishingiz mumkin. Shu bilan birga, ularda tasavvur qilish, tahlil qilish va o‘z fikrlarini bayon qilish qobiliyatlari rivojlanadi.

Finlandiya tizimi asosida yaratilgan darsliklar o‘quvchilarning ijodiy, mustaqil va qiziqish asosida o‘rganishlariga ko‘maklashadi. Ushbu darsliklarda an’anaviy yodlash va murakkab nazariya o‘rniga, amaliyotga yo‘naltirilgan va qiziqarli o‘quv jarayoni yaratishga e’tibor qaratiladi. Finlandiya ta’lim tizimi dunyoda yuqori natijalarga erishgani uchun, ko‘plab davlatlar, jumladan, O‘zbekiston ham ushbu tizimga qiziqib, uni mahalliy sharoitga moslashtirishni rejalashtirmoqda.

Finlandiya tizimi asosida yaratilgan darsliklarning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. Integratsiyalashgan fanlar: Finlandiya tizimida fanlar o‘zaro bog‘lanadi. Masalan, matematika, geografiya va biologiya bir dars doirasida o‘rgatilishi mumkin. Bu o‘quvchilarning o‘rganilayotgan bilimlarni real hayotga moslashtirishlariga imkon yaratadi.

2. Mustaqil o‘rganishga yo‘naltirilgan: O‘quvchilarga mustaqil fikrlash, savol berish va ijodiy yechimlarni izlash ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun ko‘proq erkinlik beriladi. Darsliklar qattiq nazorat qilinmasdan, o‘quvchilarning o‘z qiziqishlariga ko‘ra mavzuni kengaytirishlariga imkon yaratadi.

3. Amaliy va loyihaviy yondashuv: O‘quvchilarga mavzularni tushunishga va o‘rganilgan bilimlarni qo‘llashga yordam beruvchi amaliy topshiriqlar beriladi. Masalan, loyiha ishlari yoki guruh bilan yechim topish mashg‘ulotlari qo‘llaniladi. Bu jarayonda o‘quvchilar ko‘proq qo‘llari bilan ishlashadi, tajriba o‘tkazishadi yoki tadqiqot olib borishadi.

4. Qiziqish va qobiliyatlarni rivojlantirish: Darsliklar o‘quvchilarning individual qobiliyatlari va qiziqishlariga moslashtirilgan. Har bir o‘quvchi o‘z yo‘nalishi va kuchli tomonlarini rivojlantirish uchun mos material va vazifalarni topishi mumkin.

5. Sinovlar va baholash tizimi soddalashtirilgan: Finlandiya tizimida qattiq baholashdan ko‘ra, o‘quvchilarning jarayondagi ishtiroki va bilimlarni amaliy qo‘llashlari ahamiyatli hisoblanadi. Baholar ko‘proq o‘quvchilarni rag‘batlantirish maqsadida qo‘yiladi.

6. Innovatsion material va texnologiyalar: Finlandiya darsliklari ko‘pincha zamonaviy texnologiyalar bilan boyitilgan bo‘ladi. Elektron darsliklar, interaktiv vazifalar va raqamli resurslar o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va o‘qishni yanada qulaylashtiradi.

7. Hayotiy mavzularni o‘rganish: Darsliklarda faqat an’anaviy mavzular emas, balki kundalik hayotda qo‘llaniladigan ko‘nikmalar – moliyaviy savodxonlik, ekologiya, hayotiy muammolarni hal qilish kabi mavzular ham o‘rgatiladi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida ham Finlandiya tizimi asosida tuzilgan darsliklardan foydalanish imkoniyatlari ko‘rib chiqilmoqda. Bu tizim asosida tayyorlangan darsliklar orqali o‘quvchilar o‘qish jarayonida mustaqillikka erishish, keng qamrovli fikrlash va bilimlarni hayotga tatbiq qilish imkoniyatlariga ega bo‘ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdug‘aniyev X. Adabiyot darslarida yangi pedagogik texnologiyalar.–T.: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi, 2020.

2. Abdullaeva S. M. She’riy matnlarni tahlil qilish metodikasi. –T.: O‘qituvchi, 2017.

3. Amonov R. A. Pedagogik innovatsiyalar va texnologiyalar. –T.: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi Davlat Ilmiy Nashriyoti, 2018.

4. Jumayeva T. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan she’riy matnlar ustida ishlash. –T.: Fan, 2022.

5. Karomatov Z. Boshlang‘ich ta’limda adabiyot va nutq madaniyati. –T.: Ma’naviyat, 2015.

6. Tursunov I. O‘zbek maktablarida adabiyotni o‘qitish usullari. –T.: Universitet nashriyoti, 2020.

7. Vahobova M. X. Boshlang‘ich ta’limda innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning ahamiyati. –T.: Fan va texnologiya, 2019.

8. Xolmurodov U. Ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. –T.: Ilm ziyo, 2016.

9. G‘aniyev B. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. –T.: Yangi asr avlodi, 2017.

10. Sharipov A. Ta’limda kreativ va innovatsion yondashuvlar. –T.: Navro‘z nashriyoti, 2021.